

วิทยาการบริหารภาครัฐสมัยใหม่
Modern Public Administrative Science-MPAS

homepage: <https://so17.tci-thaijo.org/index.php/jppi>
E-mail: jppissues@gmail.com

Guidelines for Developing Public Participation in Local Governance Based on the Philosophy of Sufficiency Economy

Natenapa Yoothanate

Master of Public Administration Program, Faculty of Management Science, Sakon Nakhon Rajbhat University

*Corresponding author's e-mail: natenapa.yu67@snru.ac.th

ARTICLE INFO

Article history:

Received: November 12, 2025

Revised: December 11, 2025

Accepted: February 9, 2026

Keyword: public participation, local governance, sufficiency economy, good governance

ABSTRACT

The academic article titled “Guidelines for Developing Public Participation in Local Governance Based on the Philosophy of Sufficiency Economy” aims to examine the concepts, principles, and approaches to promoting citizen participation in the management of local administrative organizations (LAOs) through the framework of the Sufficiency Economy Philosophy. This study emphasizes the application of the principles of moderation, reasonableness, self-immunity, and the conditions of knowledge and virtue, integrating them into local governance to foster sustainable citizen engagement. The analysis reveals that current citizen participation is largely limited to awareness and providing opinions, with minimal involvement in decision-making and oversight. Therefore, it is necessary to develop approaches that encourage citizens to actively participate in thinking, decision-making, implementation, and sharing the benefits of local development. Key components for effective participation include: (1) fostering awareness and understanding of the Sufficiency Economy Philosophy, (2) developing open, transparent, and accountable participation mechanisms, and (3) support from government authorities and local leaders to drive proactive engagement. Policy recommendations suggest integrating the Sufficiency Economy Philosophy into all levels of local administration, promoting citizens as “development partners” rather than mere service recipients, and establishing collaborative learning systems between the state and the community to create strong, transparent, and sustainable local societies.

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารท้องถิ่นด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง

เนตรนภา ยุทธเนตร

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

*Corresponding author's e-mail: natenapa.yu67@snru.ac.th

ข้อมูลบทความ	บทคัดย่อ
ประวัติบทความ: Received: November 12, 2025 Revised: December 11, 2025 Accepted: February 9, 2026	บทความวิชาการเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารท้องถิ่นด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ และแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดหลักในการพัฒนา การวิจัยนี้มุ่งเน้นการประยุกต์หลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกัน รวมถึงเงื่อนไขของความรู้และคุณธรรม เข้ากับการบริหารท้องถิ่นเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในปัจจุบันยังคงจำกัดอยู่ในระดับการรับรู้และการให้ความคิดเห็น ขาดการมีส่วนร่วมในเชิงตัดสินใจและการตรวจสอบ จึงจำเป็นต้องพัฒนาแนวทางที่ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ (1) การสร้างจิตสำนึกและความเข้าใจในหลักเศรษฐกิจพอเพียง (2) การพัฒนากลไกและช่องทางการมีส่วนร่วมที่เปิดกว้าง โปร่งใส และตรวจสอบได้ และ (3) การสนับสนุนจากภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมเชิงรุก ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ ควรบูรณาการหลักเศรษฐกิจพอเพียงในกระบวนการบริหารงานท้องถิ่นทุกระดับ ส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทเป็น “หุ้นส่วนการพัฒนา” มากกว่าผู้รับบริการ พร้อมทั้งพัฒนาระบบการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรัฐกับประชาชน เพื่อสร้างสังคมท้องถิ่นที่เข้มแข็ง โปร่งใส และยั่งยืน

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ตามหลักการพัฒนาย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายบัญญัติ อีกทั้งการจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะใดที่สมควรให้เป็นหน้าที่และอำนาจโดยเฉพาะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ หรือให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการใดให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น และกฎหมายดังกล่าวจะต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับกลไกและขั้นตอนในการกระจายหน้าที่และอำนาจ ตลอดจนงบประมาณและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจดังกล่าวของส่วนราชการ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 250 วรรคหนึ่ง วรรคสอง)

การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและสภาพบริบทของพื้นที่ โดยมี “ภาคประชาชน” เป็นศูนย์กลางของการมีส่วนร่วมตามหลักการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ที่มุ่งให้ประชาชนเป็นทั้ง “เจ้าของ” และ “ผู้ร่วมบริหารจัดการ” ทรัพยากรของชุมชน การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการวางแผน ตัดสินใจ ดำเนินงาน และติดตามประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่น จึงเป็นหัวใจของการบริหารงานที่มีธรรมาภิบาล โปร่งใส และตรวจสอบได้ การบริหารจัดการท้องถิ่นถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้มีการกระจายอำนาจการบริหารจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นมากขึ้น ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการบริหารท้องถิ่นยังคงอยู่ในระดับจำกัด โดยส่วนใหญ่ประชาชนเข้ามามีบทบาทเพียงในลักษณะการรับรู้หรือให้ความคิดเห็นเท่านั้น ขาดการมีส่วนร่วมเชิงตัดสินใจและการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังพบว่าการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในหลายพื้นที่ยังอยู่ในระดับจำกัด เนื่องจากข้อจำกัดด้านความรู้ ความเข้าใจ กระบวนการมีส่วนร่วมที่ยังไม่เข้มแข็ง รวมถึงทัศนคติของทั้งภาครัฐและประชาชนที่ยังมองว่าการบริหารงานเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเพียงฝ่ายเดียว ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้การพัฒนาท้องถิ่นไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

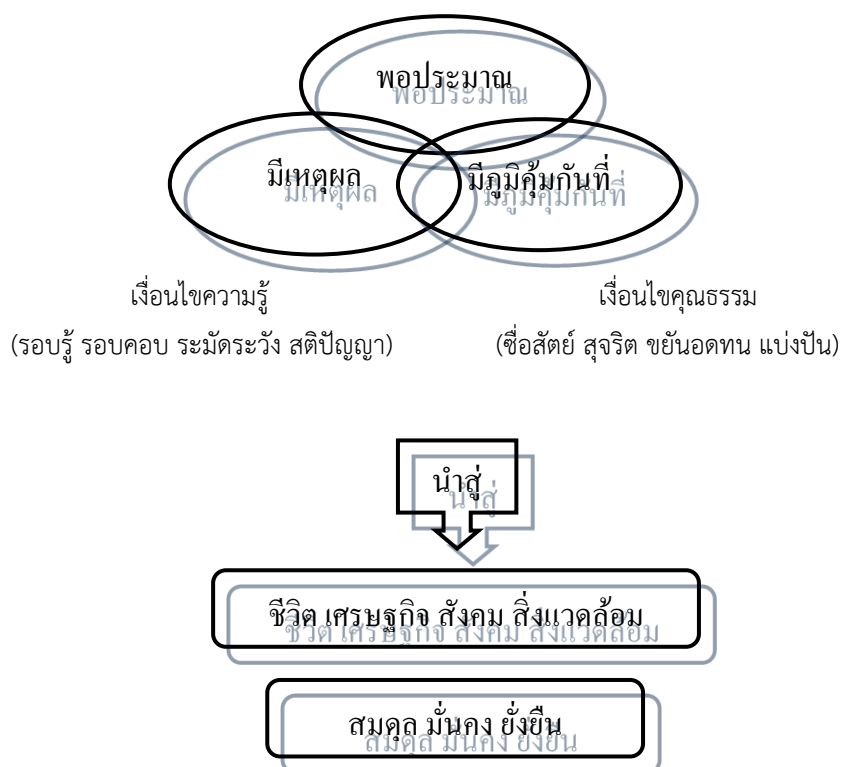
หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นความพอประมาณ มีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกัน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีความยั่งยืนและเข้มแข็ง การบูรณาการหลักเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน และการประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่นได้อย่างมีคุณค่าและเกิดผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานแนวทางไว้เป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน โดยยึดหลัก “ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน” ภายใต้เงื่อนไขของ “ความรู้” และ “คุณธรรม” ซึ่งช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การพึ่งพาตนเอง และการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้องและรอบคอบ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารท้องถิ่นโดยอาศัยหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดหลัก รวมถึงระบอบองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน ได้แก่ การสร้างจิตสำนึกและความรู้ ความโปร่งใสของกลไกการบริหารท้องถิ่น และบทบาทสนับสนุนของภาครัฐและผู้นำท้องถิ่น นอกจากนี้ การศึกษาฯ ยังมุ่งเน้นข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่จะช่วยพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพการบริหารท้องถิ่นให้สอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2550, หน้า 2) ได้สรุปกรอบแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะและ 2 เงื่อนไข คือ

- (1) คุณลักษณะของความพอเพียง จะต้องประกอบไปด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กันดังนี้
 - ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น
 - ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึง ถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ
 - การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล
- (2) เงื่อนไข มี 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม
 - เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ
 - เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต อดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตไม่โลภไม่ตระหนี่ผลที่เกิดจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยีซึ่งสามารถแสดงเป็นแผนภาพแบบคุณลักษณะ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แบบ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ (2551, หน้า 11-14) กล่าวว่า พอเพียงประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งหลักการ 3 ข้อจะใช้โดยมีเงื่อนไข 2 ข้อ เป็นพื้นฐานสำคัญ คือ เงื่อนไขความรู้ และ เงื่อนไข คุณธรรม รวมเรียกว่า 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ทั้งหมดจะก่อให้เกิดผลที่ดีที่จะเกิดขึ้น คือ ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ที่มั่นคง สมดุลยั่งยืน

1. ความพอประมาณ

ความพอประมาณ หมายถึง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มิได้ปฏิเสธความสุขจากการบริโภคสิ่งของที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกหรือสิ่งของที่ฟุ่มเฟือย เพียงแต่จะต้องรู้จักขั้นตอนพอเพียงได้โดยมีกิน มีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหรา หรือหากจะมีความสุขโดยไม่ฟุ่มเฟือยบ้างก็สามารถทำได้ หัวข้อสำคัญคือ ต้องไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

ความพอประมาณในมิติต่าง ๆ ของการกระทำ 5 ประการ คือ

1. ด้านจิตใจ คือ เริ่มต้นจากตนเองต้องตั้งสติ มีปัญญา มีจิตสำนึกที่ดี มีเมตตาเอื้ออาทร มีความเข้าใจและ ประนีประนอม คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้

2. ด้านสังคม คือ การสร้างความพอดีในทุกระดับของสังคม โดยเริ่มจากครอบครัว ชุมชนและสังคม ซึ่งต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน รู้จักฝึกกำลัง และที่สำคัญมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากฐานรากที่มั่นคงและ แข็งแรง

3. ด้านเศรษฐกิจ คือ ต้องอยู่อย่างพอดี พอมีพอกิน ไม่หรูหรา ฟุ่มเฟือย

4. ด้านเทคโนโลยี คือ ควรเหมาะสมสอดคล้องกับสถานะและความต้องการของประเทศ และควรพัฒนาเทคโนโลยี จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมของเรา

5. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ใช้อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนรณรงค์รักษา ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด

2. ความมีเหตุผล

ความมีเหตุผล หมายถึง การพิจารณาที่จะดำเนินงานใด ๆ ด้วยความถี่ด้วยความรอบคอบ ไม่ย่อท้อ ไร้อคติ คำนึงถึง เหตุและปัจจัยแวดล้อมทั้งหมด เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้องดีงาม เกิดประสิทธิผล เกิดประโยชน์และความสุข โดยปราศจากการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้ และไกล อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายในได้อย่างดีทำเฉพาะหน้าที่นั้น เพราะความใดทำหน้าที่เฉพาะของตนเอง โดยไม่มองไม่ดูแลคนอื่น งานก็ ดำเนินไปไม่ได้ เพราะเหตุว่างานทุกงานจะต้องพาดพิงกัน จะต้องเกี่ยวโยงกัน ฉะนั้นแต่ละคนจะต้องรู้ถึงงานของผู้อื่นแล้ว ช่วยกันทำ ผู้ที่ทำงานให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ย่อมได้ประโยชน์แก่ส่วนของตนเองด้วยผู้ที่ทำงานโดยเห็นแก่ตัว เบียดเบียน ส่วนรวม ย่อมบั่นทอนทำงานความมั่นคงของประเทศชาติและที่สุดตนเองก็จะเอาตัวไม่รอด

มูลนิธิชัยพัฒนา (2560) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงว่าประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณา จากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

โดยมี เจื้อนไข ของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง 2 ประการ ดังนี้

1. เจื้อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

2. เจื้อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับงานพัฒนาองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ โดยอาจส่งผลให้งานที่ทำสำเร็จหรือล้มเหลวต่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ก็ได้

ความหมายของการมีส่วนร่วม

Cohen & Uphoff (1981 อ้างถึงใน สุธาวิ กลิ่นอุทุม, 2562, หน้า 10) ผู้ริเริ่มทฤษฎีการมีส่วนร่วม ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม คือ การที่ผู้มีส่วนร่วม ต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการ 4 กระบวนการ ดังนี้

1. การตัดสินใจ หมายถึง การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม กิจกรรมหรือโครงการ โดยมีการอภิปรายถึงปัญหาและความต้องการ มีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนดทางเลือกกว่าควรจะทำโครงการหรือกิจกรรมใดบ้างและการตัดสินใจว่าจะทำโครงการหรือกิจกรรมใดและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจยังครอบคลุมไปถึงการตัดสินใจในระหว่างการดำเนินงานโครงการ

2. การดำเนินการ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในทรัพยากรต่าง ๆ ให้กับโครงการทั้งในด้านเงิน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ และการมีส่วนร่วมในการบริหารและประสานงานโครงการต่าง ๆ

3. การรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมประเภทนี้มีสองนัย คือ เป็นทั้งการร่วมรับประโยชน์ และร่วมรับผลสืบเนื่องในทางลบจากโครงการพัฒนา ผลประโยชน์ที่ได้รับได้แก่ (1) ผลประโยชน์ด้านวัตถุ คือ การมีรายได้และทรัพย์สินเพิ่มขึ้นและมั่นคงมากขึ้นหรือการมีสาธารณูปโภคที่เพียงพอ มีประสิทธิภาพ หรือคุณภาพดี (2) ผลประโยชน์ด้านสังคม ได้แก่ การได้รับการศึกษาหรือมีการรู้หนังสือมากขึ้น รวมทั้งการให้บริการสังคมอื่นมากขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้น (3) ผลประโยชน์ส่วนบุคคล ได้แก่ ได้รับความนับถือจากตนเองและผู้อื่นมากขึ้น มีพลังอำนาจทางการเมืองมากขึ้นและมีความรู้สึกถึงความพึงพอใจต่อผลงานตัวเองเป็นการสร้างประสิทธิภาพให้กับตนเอง

4. การประเมินผล เป็นการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รูปแบบการมีส่วนร่วมประเมินอย่างเป็นทางการ เช่น การประชุมเพื่อทบทวนและประเมินการดำเนินงานที่ผ่านมา การร่วมเป็นคณะกรรมการหรือคณะกรรมการ ในการประเมินผล หรือการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการวิจัยประเมินผล สำหรับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมกลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการ หรือการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปความหมายของการมีส่วนร่วม คือ การที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยการสมัครใจเข้าร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาของชุมชนตั้งแต่การค้นหาปัญหา การตัดสินใจวางแผนในกิจกรรม การร่วมดำเนินการตามแผน การได้รับประโยชน์อย่างเป็นธรรมจากกิจกรรม และการประเมินผลเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาจากบทเรียนร่วมกันของกิจกรรมการพัฒนานั้น ๆ

รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

การที่องค์กรจะสามารถดำเนินงานได้อย่างใดอย่างหนึ่งนั้น บุคคลและสมาชิกจะมีรูปแบบการมีส่วนร่วมดังมีผู้ได้อธิบายรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

John M Cohen and Norman T. Uphoff Cohen and Uphoff (1980, pp. 219 - 222) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ซึ่งเป็นการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ระยะเริ่มต้น
 - 1.1 การเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหาความต้องการของท้องถิ่น
 - 1.2 การร่วมคิด และกำหนดแนวทางการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของท้องถิ่น
 - 1.3 การร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม
 - 1.4 การร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนร่วม
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) เป็นการเข้าร่วมโดยการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ
 - 2.1 การร่วมมือปรับปรุงระบบการบริหารงาน เพื่อดำเนินการในกิจกรรมโครงการของท้องถิ่น
 - 2.2 การร่วมสนับสนุนทรัพยากรส่วนตัว เพื่อดำเนินการในกิจกรรมโครงการของท้องถิ่น
 - 2.3 การร่วมปฏิบัติงานนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย
 - 2.4 การประสานขอความร่วมมือระหว่างประชาชน กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit) โดยอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือโดยส่วนตัว
 - 3.1 แผนงานหรือโครงการที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นในรูปวัตถุสิ่งของ
 - 3.2 แผนงานหรือโครงการที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นในลักษณะของส่วนร่วม
 - 3.3 แผนงานหรือโครงการที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นในลักษณะส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรม รวมทั้งเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม ต่อไป
 - 4.1 การแต่งตั้งประชาชนเข้าเป็นกรรมการประเมินประสิทธิภาพแผนงานหรือโครงการ
 - 4.2 การควบคุม การตรวจสอบโดยประชาชน

International Association of Participation (2006) หรือเรียกว่า IAP2 คือสมาคมนานาชาติด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้กล่าวถึงตัวแบบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยนำเสนอการแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 5 ขั้น ซึ่งเป็นตามหลักการเดียวกับของ Arnstein คือ ยิ่งสูงขึ้นยิ่งสะท้อนอำนาจและอิทธิพลของประชาชนในการบริหารหรือตัดสินใจมากขึ้นด้วย จำแนกได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในระดับเสริมอำนาจให้ประชาชน : เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนสูงสุดเพราะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจด้วยตนเอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการตามผลการตัดสินใจนั้น รูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ที่รู้จักกันดี คือ การลงประชามติ หรือสภาเมือง การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้สะท้อนความยินยอมพร้อมใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการยอมรับอำนาจการตัดสินใจของประชาชนหรือ ชุมชนอย่างไ้ก็ตาม การมีส่วนร่วมในระดับนี้ องค์กรส่วนท้องถิ่นต้องมีการเสริมความสามารถของประชาชนให้สามารถตัดสินใจด้วยตัวเอง อาทิเช่น ข้อมูลที่ครอบคลุมเพียงพอ การเสริมทักษะให้ประชาชนวิเคราะห์ข้อมูลและตัดสินใจหาทางแก้ปัญหาที่มีคุณภาพการใช้ การมีส่วนร่วมในระดับนี้สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของประชาชนในระดับสูง

2. การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ: เป็นการให้บทบาทของประชาชนในระดับสูงโดยประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำงานร่วมกันในกระบวนการของการตัดสินใจนั้นความคิดเห็นของประชาชนจะสะท้อนออกมาในการตัดสินใจค่อนข้างสูง รูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้เช่น คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน และคณะที่ปรึกษาฝ่ายประชาชน ผลการตัดสินใจที่ออกมาเป็นผลการตัดสินใจร่วมกัน เชื่อว่าจะนำไปสู่การเสริมสร้างความสมานฉันท์ในสังคม เพราะประชาชนหรือตัวแทนของประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในองค์กรตัดสินใจด้วยไม่ใช่เพียงให้ความคิดเห็นต่อองค์กรตัดสินใจ

3. การมีส่วนร่วมในระดับเข้ามามีบทบาท : เป็นลักษณะการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทำงานตลอดกระบวนการตัดสินใจ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนอย่างจริงจัง และมีจุดมุ่งหมายชัดเจน ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนจะสะท้อนออกมาในทางเลือกต่าง ๆ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนขั้นนี้ใกล้เคียงกับการมีส่วนร่วมในระดับการร่วมมือ เพียงแต่รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบร่วมมือมีลักษณะเป็นกิจกรรมถาวรมากกว่าการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ อำนาจการตัดสินใจสุดท้ายยังเป็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นและมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเข้มข้น ตัวอย่างเทคนิคการมีส่วนร่วมที่ใช่มาก อาทิเช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการตั้งคณะกรรมการภาคประชาชน เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมในระดับรับฟังความคิดเห็น: เป็นลักษณะการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้สึก และความคิดเห็นประกอบการตัดสินใจ ดังนั้น ประชาชนมีบทบาทในฐานะเป็นผู้ให้ข้อมูล การตัดสินใจเป็นบทบาทของหน่วยงานภาครัฐ เทคนิคการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ เช่น การสำรวจความคิดเห็น การประชุมสาธารณะ ปัจจุบันนี้กฎหมายส่วนใหญ่ มักกำหนดให้หน่วยงานภาครัฐจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างน้อยในระดับการรับฟังความคิดเห็น

5. การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร: เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุดบทบาทของประชาชนน้อยมากเพียงแต่รับทราบว่าเกิดอะไรที่ไหน ปัจจุบันการที่ภาครัฐตัดสินใจในเรื่องที่กระทบประชาชนและแจ้งให้ประชาชนทราบสะท้อนความล่าช้าในการบริหารงาน และสะท้อนภาครัฐทำตนเป็นพ่อรู้ดี แต่ในขณะเดียวกันจำเป็นต้องตระหนักว่าไม่อาจจะเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นใด การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเป็นเรื่องที่สำคัญมาก แต่ต้องไม่ใช่การให้ข้อมูลลักษณะประชาสัมพันธ์ โดยให้มองแต่ด้านดีเท่านั้นหัวใจสำคัญ คือ การให้ข้อเท็จจริงและตัดสินใจแสดงความคิดเห็นอย่างมีคุณภาพ

การมีส่วนร่วมประเภทต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

การมีส่วนร่วมของประชาชนตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญสามารถจัดแบ่งการมีส่วนร่วมในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้ (พนารัตน์ มาศฉมาดล, 2562)

1. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรูปแบบ “การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน”

รูปแบบการให้ข้อมูลข่าวสารเป็นระดับของการมีส่วนร่วมในระดับต้น ๆ ของการมีส่วนร่วม ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐธรรมนูญมีความประสงค์จะให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ประชาชนรับรู้และมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศไทยในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย การมีส่วนร่วมรูปแบบนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจึงได้กำหนดทั้งในแง่ของ “สิทธิ เสรีภาพ และ หน้าที่” ให้แก่ประชาชนชาวไทย เช่น

1.1 การกำหนด “หน้าที่” ของปวงชนชาวไทยให้มีหน้าที่พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ป้องกันประเทศ ปฏิบัติตามกฎหมาย เข้ารับการศึกษาอบรมในการศึกษาภาคบังคับ รับราชการทหาร เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระ ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เสียภาษีอากร และไม่ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ (มาตรา 50)

1.2 เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในส่วนของการที่รัฐจะต้องให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเพื่อก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงถือเป็นหน้าที่หลักของรัฐในการส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมตลอดทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใด บรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน (มาตรา 78) ดังนี้ รัฐธรรมนูญจึงได้กำหนดให้ภาครัฐต้องรายงานหรือให้ความรู้แก่ประชาชนในการกระทำต่าง ๆ ที่หลากหลายประเภท เช่น

- คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องประกาศรายชื่อบุคคลที่พรรคการเมืองส่งรายชื่อผู้ที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีให้ประชาชนทราบ (มาตรา 88)

- รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐและต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก (มาตรา 59)

- รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งกลไกในการส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ ต่อต้าน หรือชี้เบาะแส โดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 63)

- รายงานการประชุมและบันทึกการออกเสียงลงคะแนนของสมาชิกรัฐสภาแต่ละคนต้องเปิดเผยให้ประชาชนทราบได้ทั่วไป เว้นแต่กรณีการประชุมลับหรือ การออกเสียงลงคะแนนเป็นการลับ (มาตรา 120 วรรค 4)

- ให้สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเปิดเผยบันทึกการประชุม รายงานการดำเนินการ รายงานการสอบหาข้อเท็จจริง หรือรายงานการศึกษา แล้วแต่กรณี ของคณะกรรมการการให้ประชาชนทราบเว้นแต่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี มีมติมิให้เปิดเผย (มาตรา 129 วรรค 6)

- ในกรณีที่คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินเห็นพ้องด้วยกับผลการตรวจสอบดังกล่าว ให้ปรึกษาหารือร่วมกับคณะกรรมการการเลือกตั้งและคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หากที่ประชุมร่วมเห็นพ้องกับผลการตรวจสอบนั้น ให้ร่วมกันมีหนังสือแจ้งสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบโดยไม่ชักช้า และให้เปิดเผยผลการตรวจสอบดังกล่าวต่อประชาชนเพื่อทราบด้วย (มาตรา 245 วรรค 2)

- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้ (2) จัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศเสนอต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี และเผยแพร่ต่อประชาชน (มาตรา 274)

- ในการดำเนินงานในส่วนของท้องถิ่น ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นเปิดเผยข้อมูลและรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ รวมตลอดทั้งมีกลไกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย (มาตรา 253)

- การปฏิรูปประเทศด้านการเมืองต้องจัดให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองรวมตลอดทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่างกันและให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียงประชามติโดยอิสระปราศจากการครอบงำไม่ว่าด้วยทางใด (มาตรา 258)

2. การมีส่วนร่วมในรูปแบบ “การเข้ามามีบทบาท (‘Involve) และ การสร้างความร่วมมือ” (Collaborate)’

การมีส่วนร่วมในรูปแบบการเข้ามามีบทบาทและการสร้างความร่วมมือระหว่างประชาชนกับภาครัฐเป็นการมีส่วนร่วมในระดับกลางไปจนถึงระดับสูงในรูปแบบการร่วมกำหนดนโยบาย การร่วมวางแผน การเข้าร่วมกระบวนการตัดสินใจ และ

การเข้าร่วมตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรูปแบบการเข้า มีบทบาทและสร้างความร่วมมือ ดังนี้

2.1 บทบาทและการมีส่วนร่วมใน “ด้านการอนุรักษ์ พื้นฟู ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดทั้งทรัพยากรธรรมชาติ”

รัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิ และมีส่วนร่วมในการดำเนินการอนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีต ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง(มาตรา 57(1))

ในส่วนของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในแง่ทรัพยากรธรรมชาติ รัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐต้องให้ประชาชนและชุมชน ในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา พื้นฟู บริหาร จัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิด ประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน (มาตรา 57(2))

ดังนั้น ในการการดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อ ทรัพยากรธรรมชาติ รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน หรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน (มาตรา 58) นอกจากนี้ เมื่อรัฐต้องดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงานจึงต้องวางผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ รวมตลอดทั้ง พัฒนาเมืองให้มีความเจริญโดยสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ (มาตรา 72)

2.2 บทบาทและการมีส่วนร่วมในด้าน “การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ”

การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญในส่วนของการกำหนดแนวนโยบายแห่งรัฐ เพื่อให้ ผู้บริหารประเทศมีเป้าหมายในการบริหารประเทศไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น ในการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติจึงต้องให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึง (มาตรา 65 วรรค 2)

2.3 บทบาทและการมีส่วนร่วมในด้าน “การเสนอกฎหมายและแก้ไขรัฐธรรมนูญ”

รัฐธรรมนูญกำหนดให้ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์ นั้นต่อประชาชน (มาตรา 77 วรรค 2)

รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดให้ประชาชนสามารถเสนอร่างกฎหมาย หรือ เสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ จึงเป็น การส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทและเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้อำนาจอธิปไตยของตนอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น แยกพิจารณาได้ดังนี้

- การเสนอร่างพระราชบัญญัติต่อสภาผู้แทนราษฎร ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนเข้าชื่อ เสนอกฎหมายตามหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หรือหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการ เข้าชื่อเสนอกฎหมาย (มาตรา 133(3))

- การเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ กำหนดให้ต้องมีประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนตาม กฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย (มาตรา 256(1)) และ ในกรณีที่เป็นการร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่ประชาชนเป็นผู้ เสนอต้องเปิดโอกาสให้ผู้แทนของประชาชนที่เข้าชื่อกันได้แสดงความคิดเห็นด้วย (มาตรา 256 (4))

2.4 บทบาทและการมีส่วนร่วมใน “ด้านการตรวจสอบ”

รัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนเข้ามามตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ เช่น ในกรณีตามมาตรา 236 กำหนดให้ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต แห่งชาติผู้ใดกระทำการตามมาตรา 234 (1) กล่าวคือ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีพฤติการณ์ร้าย

ผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง

2.5 บทบาทและการมีส่วนร่วมใน “การแสดงความคิดเห็น”

รัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้น เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน (มาตรา 34) บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ (มาตรา 35) ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ภาครัฐต้องออกกฎหมายเพื่อกำหนดวิธีการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและได้รับการเยียวยาที่จำเป็นอันเกิดจากผลกระทบของการทำหนังสือสัญญาที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้า หรือ การลงทุนของประเทศ (มาตรา 178 วรรค 4)

3. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรูปแบบ “การให้อำนาจแก่ประชาชน”

การมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบการให้อำนาจแก่ประชาชนเป็นระดับที่ให้บทบาทแก่ประชาชนในระดับที่สูงที่สุด เนื่องจากให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจในการดำเนินการต่าง ๆ ตามแนวทางระบอบประชาธิปไตย ฉะนั้น การมีส่วนร่วมที่จะขาดเสียไม่ได้ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย คือ การเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดรายละเอียดของการมีส่วนร่วม เพื่อให้อำนาจอำนาจประชาชนไว้ ดังนี้

3.1 การให้อำนาจแก่ประชาชนในการเลือกตั้ง

การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในแง่การปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งและต้องทำให้การเลือกตั้งสุจริตและเที่ยงธรรม ประชาชนจึงสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการลงสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การไปสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา 95 หรือ การลงสมัครเพื่อเข้ารับการคัดเลือกสมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา 107 การเข้าร่วมสวดส่องดูแลการเลือกตั้ง หรือ แจ้งเหตุแห่งการทุจริตการเลือกตั้ง หรือ การเข้าร่วมเป็นเจ้าหน้าที่จัดการเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ เช่น กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการนับคะแนน กรรมการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง เป็นต้น

นอกจากนี้ยังให้สิทธิประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทุจริตในการเลือกตั้ง โดยกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ว่า “ในการจัดให้มีการเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุนให้สภาองค์กรชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยสภาองค์กรชุมชน ชุมชน รวมตลอดทั้งประชาชนทั่วไป ให้มีส่วนร่วมในการแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลต่อคณะกรรมการเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรม

รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งส่วนท้องถิ่นภายใต้บทบัญญัติ (มาตรา 252 วรรค 2) “ผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งหรือมาจากการเห็นชอบของสภาท้องถิ่นหรือในกรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ จะให้มาโดยวิธีอื่นก็ได้ แต่ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

3.2 การให้อำนาจแก่ประชาชนในการลงประชามติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้รับมติคณะเสียงประชามติ จากประชาชนในการให้ความเห็นชอบด้วยคะแนนเสียงข้างมาก ของผู้มาออกเสียงประชามติเห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญและประเด็นเพิ่มเติมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ จึงดำเนินการแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับผลการออกเสียงประชามติในประเด็นเพิ่มเติม และได้ส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาว่าเป็นการชอบด้วยผลการออกเสียงประชามติแล้วหรือไม่ ซึ่งต่อมาศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยให้คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ แก้ไขเพิ่มเติมข้อความบางส่วน และคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้

ดำเนินการแก้ไขตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแล้ว นายกรัฐมนตรีจึงนำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2560 บัญญัติให้นายกรัฐมนตรีขอรับพระราชทานร่างรัฐธรรมนูญนั้นคืนมาแก้ไขเพิ่มเติมเฉพาะบางประเด็นได้ เมื่อดำเนินการแล้วเสร็จ นายกรัฐมนตรีจึงนำร่างรัฐธรรมนูญนั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย ประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยสืบไป ทรงพระราชดำริว่า สมควรพระราชทานพระราชานุมัติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จึงได้กำหนดเกี่ยวกับการออกเสียงประชามติของประชาชนไว้ดังต่อไปนี้

การกำหนดให้เป็นหน้าที่ให้ประชาชน ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ (มาตรา 50(7))

การขอประชามติจากประชาชนในกรณีมีเหตุอันสมควร คณะรัฐมนตรีจะขอให้มีการออกเสียงประชามติในเรื่องใดอันมิใช่เรื่องที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือเรื่องเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือคณะบุคคลใดก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 166) ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจจัดให้มีการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ (มาตรา 224(1)) ตลอดทั้งการควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ควบคุมดูแลการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย (มาตรา 224(2)) และหากการออกเสียงประชามติเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งระงับ ยับยั้ง แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกการเลือกตั้งหรือการเลือก หรือการออกเสียงประชามติ และสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้ง เลือกหรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วย หรือทุกหน่วย (มาตรา 224(3))

ด้านการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีการออกเสียงประชามติตามกฎหมายว่าด้วยการออกเสียงประชามติเพื่อพิจารณาว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม (มาตรา 256(8))

ด้านการปฏิรูปประเทศ รัฐธรรมนูญกำหนดให้การปฏิรูปด้านการเมืองต้องจัดให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียงประชามติโดยอิสระปราศจาก การครอบงำไม่ว่าด้วยทางใด (มาตรา 258(1))

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชนชี้ให้เห็นว่าประชาชนควรมามีบทบาทมากกว่าการเป็นผู้รับบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการจริงของชุมชน ระดับการมีส่วนร่วมครอบคลุมตั้งแต่การรับข้อมูล การให้ความคิดเห็น การร่วมตัดสินใจ ไปจนถึงการควบคุมนโยบายหรือดำเนินโครงการเอง การผสมผสานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงสามารถสร้าง กรอบแนวคิดการบริหารท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม ที่โปร่งใส ยั่งยืน และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารท้องถิ่น

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาการบริหารงานท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งสามารถดำเนินการได้ในหลายแนวทาง ดังนี้

1. การสร้างความรู้และความเข้าใจทางประชาธิปไตย การให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ กระบวนการบริหารท้องถิ่น และการวางแผนพัฒนาชุมชน ช่วยให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม สามารถแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจในเรื่องท้องถิ่นได้อย่างรอบคอบ

2. การเปิดช่องทางการสื่อสารและการรับฟังความคิดเห็น การจัดตั้งเวทีสาธารณะ การประชุมเชิงปฏิบัติการ หรือการสำรวจความคิดเห็นผ่านสื่อออนไลน์และแบบสอบถาม ช่วยให้ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายและโครงการของท้องถิ่นอย่างทั่วถึง

3. การมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมกระบวนการจัดทำแผนพัฒนา การจัดลำดับความสำคัญของโครงการ และการตัดสินใจเชิงนโยบาย โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาธารณูปโภค การจัดการสิ่งแวดล้อม และบริการสาธารณะ เพื่อสร้างความรู้สึกรับเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบร่วม

4. การสร้างกลไกตรวจสอบและประเมินผล การให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ผ่านการจัดทำรายงานสาธารณะ การประเมินความพึงพอใจ หรือการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบภาคประชาชน จะช่วยเพิ่มความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของการบริหาร

5. การใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูล การพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับการแจ้งข่าวสาร การเสนอข้อคิดเห็น และการติดตามผลโครงการ จะช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและพื้นที่ และทำให้ประชาชนสามารถเข้าร่วมได้สะดวกขึ้น

6. การสร้างแรงจูงใจและการยกย่องผู้มีส่วนร่วม การให้รางวัลหรือการยกย่องประชาชนที่มีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง จะช่วยสร้างแรงจูงใจและเสริมสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมในชุมชน

แนวทางส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาท้องถิ่นตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่เน้นความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน แนวทางสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักนี้ได้แก่

1. การสร้างความรู้และความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ให้ประชาชนและผู้นำท้องถิ่นเข้าใจแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง หลักการดำรงชีวิตแบบพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ และสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้ โดยผ่านการอบรม สัมมนา หรือการจัดเวทีชุมชน

2. การส่งเสริมการเกษตรและกิจกรรมท้องถิ่นแบบยั่งยืน สนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ การปลูกพืชผสมผสาน การเลี้ยงสัตว์แบบพอเพียง และการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มรายได้ที่ยั่งยืน

3. การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและอาชีพเสริม ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาชีพชุมชน กลุ่มสหกรณ์ และการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีคุณภาพและเอกลักษณ์ รวมถึงการสร้างเครือข่ายตลาดเพื่อให้ชุมชนสามารถจำหน่ายสินค้าและบริการได้อย่างต่อเนื่อง

4. การสร้างความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการท้องถิ่น สนับสนุนให้ผู้นำท้องถิ่นใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการวางแผนและจัดทำโครงการพัฒนาชุมชน เน้นความสมดุลระหว่างทรัพยากร การเงิน และผลลัพธ์ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและลดความเสี่ยงจากวิกฤตต่าง ๆ

5. การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความร่วมมือในชุมชน ปลูกฝังคุณค่าความซื่อสัตย์ ความพอประมาณ ความมีวินัย และความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน เพื่อให้ทุกคนสามารถพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือกันได้

6. การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนา นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการเกษตรกรรม การจัดการน้ำ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และการสื่อสารข้อมูล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้ชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปฏิบัติ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 บูรณาการหลักเศรษฐกิจพอเพียงในนโยบายท้องถิ่น: รัฐบาลและหน่วยงานท้องถิ่นควรนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกัน มาประยุกต์ใช้ในการวางแผนโครงการ การจัดสรร

งบประมาณ และการบริหารทรัพยากร เพื่อให้การพัฒนาชุมชนเกิดความยั่งยืน ลดความเสี่ยงจากการใช้ทรัพยากรเกินจำเป็น และสามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงหรือความไม่แน่นอนได้

1.2 สนับสนุนกฎหมายและมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วม: ควรมีกฎหมาย ระเบียบ หรือแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของการบริหารท้องถิ่น ตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ การจัดสรรงบประมาณ จนถึงติดตามและประเมินผลโครงการ การสร้างกรอบกฎหมายที่เหมาะสมจะช่วยเพิ่มความรับผิดชอบและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานท้องถิ่น

1.3 สร้างกลไกติดตามและประเมินผลเชิงระบบ: หน่วยงานท้องถิ่นควรกำหนดตัวชี้วัดชัดเจนเพื่อประเมินระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ความโปร่งใส และความยั่งยืนของโครงการ เช่น การวัดความพึงพอใจของประชาชน จำนวนประชาชนที่เข้าร่วมเวทีประชาคม หรือความสามารถของประชาชนในการตัดสินใจและติดตามผลการดำเนินงาน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 จัดเวทีประชาคมและกิจกรรมมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ: การจัดประชุมประชาคม การสัมมนาชุมชน หรือเวทีระดมความคิดเห็นอย่างต่อเนื่องช่วยให้ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น วางแผน ร่วมตัดสินใจ และติดตามผลการดำเนินงานของโครงการ การจัดกิจกรรมในหลายรูปแบบ เช่น ออนไลน์และออฟไลน์ จะช่วยเพิ่มการเข้าถึงและลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่

2.2 พัฒนาความรู้และทักษะของประชาชน: หน่วยงานท้องถิ่นควรจัดอบรมหรือเวิร์กช็อปเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระบวนการบริหารท้องถิ่น และทักษะการมีส่วนร่วมเชิงตัดสินใจ เช่น การวิเคราะห์ข้อมูล การวางแผนงบประมาณ และการประเมินผลโครงการ เพื่อสร้างประชาชนที่มีความรู้ความสามารถและพร้อมมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างประชาชนและหน่วยงานท้องถิ่น: การสร้างช่องทางแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น จะช่วยเพิ่มความเข้าใจและความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ตัวอย่างเช่น การจัดกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็น หรือการสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อรายงานผลและติดตามความคืบหน้าโครงการ

2.4 ใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการมีส่วนร่วม: การพัฒนาเครื่องมือดิจิทัล เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ สำหรับการรับฟังความคิดเห็น การติดตามผล และรายงานความก้าวหน้าของโครงการ จะช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกมากขึ้น และมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและติดตามโครงการอย่างต่อเนื่อง

2.5 สร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบร่วมกัน: หน่วยงานท้องถิ่นควรส่งเสริมแนวคิดการเป็นเจ้าของร่วมของโครงการและผลลัพธ์การพัฒนาชุมชน โดยสร้างกลไกให้ประชาชนรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบและสามารถเสนอแนะทางแก้ไขปัญหาได้ รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประชาชน เจ้าหน้าที่ และผู้บริหารท้องถิ่น

องค์ความรู้

1. การศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความยั่งยืนของการบริหารท้องถิ่น เพราะช่วยให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของและร่วมรับผิดชอบต่อผลลัพธ์การพัฒนา ระดับการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย ตั้งแต่การรับข้อมูล การให้ความคิดเห็น ไปจนถึงการร่วมตัดสินใจและควบคุมนโยบาย ช่วยให้สามารถตรวจสอบคุณภาพและความโปร่งใสของบริการสาธารณะได้ อีกทั้งยังลดความขัดแย้งและเพิ่มความเชื่อมั่นต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. การบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกัน ช่วยให้การวางแผนและดำเนินโครงการท้องถิ่นเป็นไปอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบทชุมชน ตัวอย่างเช่น การจัดสรร

งบประมาณโครงการโดยใช้หลักความพอประมาณช่วยลดความเสี่ยงและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร ขณะเดียวกันหลักความมีเหตุผลช่วยให้การตัดสินใจพิจารณาผลกระทบทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ส่วนการสร้างภูมิคุ้มกันช่วยให้ชุมชนสามารถรับมือกับความเสียหายจากความไม่แน่นอน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ภัยธรรมชาติ หรือปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น

3. ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้หลายระดับ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารท้องถิ่นแตกต่างกัน ระดับพื้นฐานคือการรับข้อมูลและให้ความคิดเห็นเพื่อสร้างความเข้าใจ ระดับต่อมาคือการร่วมตัดสินใจ เช่น การวางแผนและจัดสรรงบประมาณ และระดับสูงสุดคือการควบคุมนโยบายหรือดำเนินโครงการเอง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกระดับ โดยเฉพาะระดับตัดสินใจและควบคุม ช่วยสร้างความรับผิดชอบร่วม ความโปร่งใส และความยั่งยืนของการบริหารท้องถิ่น

4. การผสมผสานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยสร้างกรอบการบริหารท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมที่ปฏิบัติได้จริง โดยมุ่งเน้นกลไกที่โปร่งใส เปิดกว้าง และตรวจสอบได้ เช่น การจัดเวทีประชาคม การพัฒนาความรู้ของประชาชน และการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูล แนวทางนี้ช่วยให้การบริหารท้องถิ่นเกิดความสมดุลระหว่างการใช้จ่ายทรัพยากร การตัดสินใจ และการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

5. การประยุกต์องค์ความรู้เหล่านี้ช่วยให้โครงการพัฒนาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ลดความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับหน่วยงานท้องถิ่น สร้างความเชื่อมั่น และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในระยะยาว นอกจากนี้ยังช่วยสร้างชุมชนที่สามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้ มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และสามารถนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ต่อยอดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ เช่น การบริหารทรัพยากรชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

6. องค์ความรู้จากการศึกษาครั้งนี้ยังสามารถนำไปใช้เป็นฐานในการวิจัยต่อยอด เช่น การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนกับประสิทธิภาพของโครงการท้องถิ่น การพัฒนาเครื่องมือประเมินความยั่งยืนของโครงการตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง หรือการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับและความพร้อมของประชาชนในการมีส่วนร่วม

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2559). รายงานผลการศึกษา เรื่อง การกล่าว่าหา การชี้มูลความผิดข้อทักท้วงและพฤติกรรม การกระทำความผิดขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- กิตติ ประจักษ์รัตนกิจ. (2560). คุณภาพชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้านทุ่งสลาย ตำบลเขา กวางทอง อำเภอนองผาง จังหวัดอุทัยธานี. การค้นคว้าอิสระ ปร.ม. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- พนารัตน์ มาศมมาดล. (2562). การสร้างรูปแบบกระบวนการพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุระหว่างฝ่ายปกครองกับผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์. รายงานการวิจัย. สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน.
- พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์. (2551). ความรับผิดชอบต่อสังคม. นนทบุรี: ริงค์ ปียอนด์ บุ๊คส์.
- พนารัตน์ มาศมมาดล. (2562). เศรษฐกิจพอเพียง: แนวทางการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 250 วรรคหนึ่ง วรรคสอง
- สุทิน อัตถากร, สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์, สุตาภรณ์ อรุณดี และคณะ. (2562). การพัฒนาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้านในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. รายงานการวิจัย

- รัฐประศาสนศาสตร์ มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2560). *การมีส่วนร่วมของประชาชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2562). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย*, กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *เศรษฐกิจพอเพียง: แนวคิด หลักการ และการประยุกต์ใช้*. สืบค้นจาก: <https://www.nesdc.go.th>
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2563). *คู่มือเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อชุมชน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิชัยพัฒนา. สืบค้นจาก: <https://www.chaipat.or.th>
- Cohen & Uphoff. (1980). *Effective Behavior in Organizations*. New York: Richard D. Irwin Inc.
- International Association of Participation-IAP2. (2006). *Planing for Effective Public Participation*. The International Association for Public Participation. A Module in IAP2's Certificate Program for Public Participation. Student book.